

Tietoisella ohjauksella kohti laadukasta opetusta

Sanna Vehviläinen: Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus, 2014. 239 s. ISBN: 978-952-495-344-3.

Sanna Vehviläisen teos jäsentää ohjausta käsittelevää ammatilista ja akateemista keskustelua omintakeisella tavalla. Vehviläisen taustasitoumuksina on nähdä ohjaus eri ympäristöissä vuorovaikutuksena, kielellisesti välittyneenä sosiaalisena prosessina, yhdessä tekemisenä ja toimijuuden vahvistamisena. Ohjauksen osapuolet ovat yhteistyö- ja tulkintakumppaneita. Nämä lähtökohdat suuntaavat läpi teoksen Vehviläisen polveilevaa analyysia ja ajoittain jopa

tajunnanvirtana etenevää tekstiä. Hän sanallistaa käsityksensä siitä, mitä ohjaus on, oli kyse sitten ohjausammateista tai ohjauksesta työmuotona työ- ja oppimisprosesseissa, kuten työohjauksesta ja opinnäyteohjauksesta.

Teoksen keskeinen tavoite on auttaa lukijaa käsitteellistämään ohjaustoimintaansa ja pohtimaan sen perusteita. Ohjaus ei Vehviläisen mukaan ole itsestään selvä tai helppo asia, vaan hyvinkin kompleksinen – riippuen ohjaussuhteen osapuolista, ohjauksen fokuksessa olevasta asiasta, toimintaympäristöstä sekä ohjaukseen liittyvästä muutoksesta prosessina. Ennen kaikkea ohjaus kietoutuu oppimis-, kehitys- ja kasvuprosesseihin. Näiden pohdintojen avulla ohjaaja voi kehittää ohjaustoimintaansa tavoitteellisemmaksi, jäsentyneemmäksi ja yhteisöllisemmäksi. Vehviläisen teoksen viesti on, että jokainen voi vaikuttaa ohjausprosessiin sekä oppia ja harjaantua ohjaajana. Yksin ohjaavasta voi tulla yhdessäohjaaja niin, että ohjattava ja ohjaaja vievät yhdessä oppimisprosessia eteenpäin kohti tavoitetta. Ohjaaja on prosessissa läsnä ohjattavastaan välittävänä saattajana.

Vehviläisen painokas näkemys on, että ohjaus on ohjattavan toimijuuden vahvistamista niin, että ohjattava on aktiivinen tekijä, ei tekemisen kohde. Keskiössä on prosessi, jonka kokonaisuuden

ohjattava oppii hahmottamaan: mistä se alkaa, miten jatkuu ja mihin päättyy. Ohjattava oppii tunnistamaan valintojen paikat. Ohjauksen avausvaihe on ratkaiseva. Siinä sovitaan pelisäännöt, tarkistetaan rajat ja resurssit sekä tavoitellaan jaettua ymmärrystä. Prosessin varrella olennaisia ovat oppimistavoitteet, kriteerit ja ongelmien ennakointi. Arvioinnin tulee olla jatkuvaa. Ohjattava vie toiminnallaan prosessia eteenpäin motivaationsa mukaan.

Yksilöllisyyttä korostavassa opetuskuulttuurissa ohjauksen avaimet ovat olleet ohjaajan hallussa, eikä pedagogisessa yhteisössä ole vanhastaan totuttu jakamaan ja rakentamaan osaamista yhdessä. Siinä mielessä yhteisön voimavaroja ei ole osattu hyödyntää. Massayliopistojen opiskelijamäärät, opintojen viivästyminen tai opiskelukatkot, heterogeeninen opiskelija-aines ja kiristyvät resurssit luovat painetta kehittämään jäsentynyttä yhteisöllistä ohjausta. Myös huoli opetuksen laadusta havahduttaa ohjauksen tarpeeseen. Esimerkiksi hyvä tieteellinen käytäntö on otettava haltuun opinnäyteprosessissa, ja haltuunottoon tarvitaan ohjaustukea.

Vehviläinen jakaa ohjaajan orientaatiot kannattelevaan, tutkivaan, ongelmanratkaisu- ja opettamisorientaatioon. Oman ohjauksen reviiri voi helposti

keskittyä ongelmanratkaisuun ja jättää muut orientaatiot katveeseen, mikä saattaa kaventaa vuorovaikutusta. Kysymällä ja kannustamalla sekä myös ”oivalluttamalla” voi monipuolistaa omaa ohjaamistaan. Ohjaajan on syytä olla tietoinen ohjaukseen soveltamistaan interventioista ja hahmotella ohjaustilanteen rakenne selkeästi. Ohjaajan kannattaa miettiä, millainen ihmiskuva hänellä on, ja mitkä ovat ohjauksen rajat. Ohjaajan ystävällinen, myötätuntoinen ja ammatillinen asenne sekä läsnäolo ohjaustilanteessa edistävät ohjaustapaamisen onnistumista.

Ryhmän ohjauksessa ohjaajalla on Vehviläisen mukaan monipuolisia tehtäviä. Hän on fasilitoija, joka huolehtii käytännöistä ja toiminnan sujuvuudesta. Toisaalta hän opettaa vuorovaikutustaitoja, kuten ryhmässä viestimistä sekä palautteen antamista ja vastaanottamista. Ohjaaja on myös keskustelukumppani, joka ottaa kantaa sisältöön, toimintaan ja tunteisiinkin. Viime kädessä ohjaaja on ainakin oppimisen ohjaajana asiantuntija, joka hallitsee substanssin. Nelijako toimii perustellusti ja auttaa avartamaan käsitystä ohjaajan toimenkuvasta.

Teos on käytännönläheinen ja opastava. Ohjauksen eri orientaatioiden ja niissä käytettyjen työkalujen avaaminen antaa lu-

kijalle hyvinkin vahvan tunteen siitä, että omassa ohjaustoitinnassa on ollut edes joskus intuitiivisesti toimien osaava. Samanaikaisesti teosta lukiessa ohjaajana oppii kuitenkin uutta. Oma ohjaustoiminta ei enää tunnu siltä, että tähän on nyt päästy, ja tällä osaamisella porskutetaan hamaan tulevaisuuteen. Vehviläinen antaa välineitä tarkastella omaa ohjaustoimintaa rakentavasti ja kriittisesti sekä osoittaa mahdollisuuksia kulkea tietoisesti uusiin suuntiin.

Ohjaustyön opas ei ole nimestään huolimatta vain opas. Teos kuljettaa mukanaan vahvaa teoreettista kehystä, joka saattaa tehdä lukemisen hieman raskaaksi, jos lukemisen orientaationa on ajatus siitä, että kädessä on opas tai käsikirja. Vehviläisen teoksen vahva tutkimusperustaisuus saa kirjan taipumaan myös tietokirjaksi. Oppaan luonne näkyy siinä, että kirjoittajan vahva toiminnallinen ja kokemuksellinen tieto pääsee tekstissä esille esimerkkien ja harjoitustehtävien kautta. Teoreettinen ja toiminnallinen lähestymistapa kohtaavat.

Teos herättää pohtimaan, toimiiko ohjauksen malli sähköisessä ympäristössä, kuten sosiaalisessa mediassa, tekstiviesteissä, Skypessä ja sähköpostissa. Miten ohjauksen mallia voi soveltaa epätavallisissa ympäristöissä, kuten työmaalla tai vaikka kävellessä? Jälkim-

mäistä käytetään ohjausympäristönä muun muassa filosofien pitämässä vastaanotoissa.

Rakenteellisesti teos olisi saattanut toimia paremmin, jos siinä olisi neljäs osa, jossa erikseen käsiteltäisiin ohjaukskäsitystä, ohjausta pedagogiikkana ja ohjauksen mallia. Tuntumaksi jää, että itse mallin lukija joutuu hahmottelemaan itse. Käsitteellisesti kirja on paikoin hapuileva. Etenkin kirjan alkupuolella viljellään sanapareja ”kasvu- ja oppimisprosessit”, ”kehitys- ja kasvuprosessit” ja ”työskentely- ja oppimisprosessit”. Vehviläinen viittaa esimerkissään erilaisiin ohjausprosesseihin, joita tehdään ammatillisesti eri tavoin suuntautuneina ja joiden tavoitteetkin vaihtelevat. Olisiko ollut tarpeen avata erilaisten ohjausprosessien yhtäläisyyksiä ja eroja taulukkoa tai muuta infografiikkaa käyttäen? Näin ohjauksen metatasa olisi saattanut avautua lukijalle selkeämmin.

Harjoituksissa on paljon kysymyksiä, jotka eivät selkeytä harjoitusta tai käynnistä omaa prosessointia. Harjoituksia olisi voinut jäsentää jonkin verran pienemmiksi kokonaisuuksiksi, vaikka harjoitusten määrä siitä olisikin kasvanut. Kriittistä huolimatta teos on monella tavalla lukijalle voimauttava, omaa ohjaustyötä jäsentävä ja suuntaava.

**Hanna Vilka &
Tiina Airaksinen**